

УДК 658.1:005.4

Квасній З. В.

Прикарпатський національний університет імені Івана Франка

Щербан О. Я.

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Проведено аналіз стану підприємств малого бізнесу в Україні, запропоновано комплекс державних фінансових механізмів підтримки малого бізнесу.

Ключові слова: підприємство, малий бізнес, прибутковість, фінансування.

Постановка проблеми. Підприємства малого бізнесу в Україні функціонують у складних економічних умовах під впливом різноманітних факторів, які впливають на їх господарську діяльність. Як свідчить зарубіжний досвід, саме підприємства малого бізнесу можуть стати вирішальним фактором у подоланні основних соціально-економічних проблем суспільства. Враховуючи вкрай важкий стан економіки України, в нинішніх умовах фінансово-економічної кризи лише малі підприємства можуть спричинити позитивні економічні зрушення. Але на сьогоднішній час в Україні не створено належного середовища для ефективного функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу, що проявляється у низці причин економічного, організаційного, правового, соціально-психологічного та фінансового характеру. Оцінюючи проблеми, що перешкоджають розвитку малого бізнесу в Україні, потрібно відзначити, що основною з них є недостатність фінансування. Для їх розв'язання держава повинна забезпечити сприятливі законодавчі умови щодо створення відповідної фінансової інфраструктури. Тому пошук шляхів вирішення існуючих проблем підприємств малого бізнесу, особливо в умовах подолання світової фінансово-економічної кризи, повинно бути складовою загальної системи державної політики регулювання і розвитку економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу констатувати факт вагомого внеску у дослідження підприємств малого бізнесу як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: В. Александрова, К. Богун, В. Збарський, А. Гринюк, В. Грушко, М. Дем'яненко, З. Воронов, Б. Варналій, Т. Клебанова, В. Кредісов, С. Румянцева, М. Хурса, Г. Цегелик та ін. Посилення деструктивного та гальмівного впливу чинної системи організаційно-правового та фінансово-кредитного забезпечення малого підприємництва в Україні на позитивну динаміку його розвитку зумовлює необхідність проведення комплексного дослідження, спрямованого на обґрунтування шляхів підвищення ефек-

тивності кредитування розвитку малого підприємництва, визначення та впровадження нових схем управління фінансовим забезпеченням, що сприятиме формуванню повноцінного конкурентного середовища, розв'язанню проблем зайнятості та бідності.

Виділення не вирішених частин загальної проблеми. Проблеми у функціонуванні та перспективи подальшої діяльності малих підприємств в Україні перебувають у полі зору таких вчених, як В. Збарський, Т. Греджева, І. Максименко, Т. Меркулова, А. Чухно та ін. Потребують подальших досліджень питання виходу з кризи та пошуку шляхів оптимізації фінансування підприємств малого бізнесу.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз стану та перспектив розвитку фінансування малого бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. В нинішніх умовах вижити можуть лише ті підприємства, які здатні випускати конкурентоспроможну продукцію, що користується попитом на ринку споживача. Статистика в Україні показує, що малі підприємства складають 93,7% від загальної кількості усіх підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, станом на кінець 2012 року їх число склало 150,8 тис. підприємств[1].

З 2009 по 2012 роки спостерігається зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення на 12 одиниць, зайнятих і найманих працівників майже на 5% та 4% відповідно. Як наслідок, спостерігаємо зменшення частки обсягу реалізованої продукції малими підприємствами до загального обсягу реалізації.

Основні показники діяльності малих підприємств в Україні за період 2009-2012 роки представлено в таблиці 1.

Аналіз даних табл. 1 свідчить про погіршення стану справ у даному секторі економіки. Усі показники, крім середньої заробітної плати, яка збільшилася за аналізований період на 672,94 грн., відображають зростання негативних тенденцій.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності малих підприємств в Україні за 2009-2012 рр. [2]

Показник	Роки			
	2009	2010	2011	2012
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	75	70	70	63
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2152	2073,6	2070,8	2054,7
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2067,8	1992,5	1991,1	1990,5
Середня заробітна плата по малих підприємствах, грн	950,21	1185,5	1317,7	1623,15
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	16,7	14,2	13,8	12,2
Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %	39,9	41,4	42,5	45,6

Таблиця 2

Фінансування Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні
[4, с. 104] тис. грн.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Згідно з Законом України «Про Державний бюджет України»	27000	2000	52000	11819	21800	1800	1800	2000	400
Фактично виділені кошти	0	306	10009	18772	1796	1796	1796	2000	400

Однією з найвагоміших причин такого стану діяльності малих підприємств в умовах кризи є відсутність достатньої кількості фінансових ресурсів [2].

Для фінансової підтримки малого підприємництва в Україні функціонують: 176 банків і 1369 їхніх філій; 1740 небанківських фінансово-кредитних установ, у тому числі 1441 кредитна спілка [3, с. 51].

Розглянемо фінансування Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні протягом 2001-2009 років.

Дані таблиці 2 показують, що з кожним наступним роком спостерігається зменшення суми коштів у Державному бюджеті України, які спрямовуються на підтримку малого бізнесу в Україні.

Аналіз кількості наданих банками кредитів підприємствам малого бізнесу показує, що стан кредитування малого бізнесу також знаходиться у важкому стані (табл. 3). В Україні високий ризик неповернення кредитних зобов'язань та недосконале державне регулювання і система правового захисту, призвели до того, що переважна більшість українських банків відмовляється співпрацювати з малими підприємствами.

Таблиця 3

Питома вага кредитів, наданих банками України малим підприємствам, у загальному обсязі кредитного портфелю банку

Роки	Питома вага кредитів, %
2010	10,7
2011	12,6
2012	13,7

За свідченням представників провідних банків на сьогоднішній день в Україні лише 5 банків мають спеціальні програми фінансування для малих підприємств [5].

Основними проблемами, пов'язаними з банківським кредитуванням малих підприємств доцільно виокремити наступні: високі відсоткові ставки; необхідна наявність ліквідної застави для забезпечення гарантій повернення кредитів; коротко- та середньостроковий характер кредитів, що пропонуються банківськими установами (суб'єкти малого бізнесу потребують невеликі за обсягом довгострокові кредити з погашенням рівними частинами); недостатня поінформованість суб'єктів господарювання про умови надання кредитних фінансових ресурсів; загроза втрати контролю за своїм підприємством [6].

Тому для покращення фінансового стану підприємств вітчизняного малого бізнесу і удосконалення напрямів фінансування їх діяльності вважаємо доцільним удосконалення діючого податкового законодавства шляхом зниження податкового навантаження на малий бізнес та оптимізації процесів кредитування на основі впровадження зарубіжного досвіду.

Оцінюючи державне фінансування розвитку малого бізнесу, можна стверджувати про фактичну його відсутність. Проте, враховуючи важли-

вість розвитку малого бізнесу в Україні, важливу роль у процесі його фінансування має відігравати держава. Комплекс державних фінансових механізмів підтримки малого бізнесу повинен складатися з:

- використання гарантійних фондів кредитування малих підприємств;
- пільгового кредитування та часткову компенсацію відсоткових ставок по кредитах;
- забезпечення спрощених режимів оподаткування та податкових пільг;
- надання фінансової підтримки інноваційної діяльності;
- компенсації видатків на інформаційне обслуговування;
- компенсації видатків на отримання патентів, захист авторських прав;
- надання обладнання в лізинг;
- сприяння розвитку венчурного бізнесу;
- підтримки утворення кредитних союзів для малих підприємств;
- розвитку бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів з метою зменшення накладних витрат малих підприємств;
- централізованого бухгалтерського обліку та комплексного надання ділових послуг малих підприємств.

Нині Україна пішла шляхом зниження рівня податкових вимог. Державна політика України останніх років набула чіткого спрямування на спрощення процедур, пов'язаних з організацією підприємницьких структур, включаючи їх реєстрацію, надання послуг на безоплатній основі підприємцям-початківцям у виборі перспективних видів підприємницької діяльності, інформації стосовно іноземних фірм, ринків збуту тощо.

Були спроби створити Державну інноваційну компанію та Банк реконструкцій і розвитку, які не призвели до реальних успіхів та не покращили ситуацію у сфері фінансування МСБ. Створення спеціального кредитного міжбанківського фонду в Україні дало б змогу спростити процедури надання кредитів і можливість зниження відсоткових ставок.

Враховуючи нестабільність політичного та економічного стану в Україні, не можемо не враховувати необхідність фінансово-кредитної допомоги малому бізнесу з боку держави, яку доцільно формувати за такими основними напрямками і в комплексі:

- стимулювання комерційних банків та інших фінансових небанківських установ до надання позик та розширення кредитних послуг малим підприємствам шляхом звільнення від оподаткування коштів, що спрямовуються у фонд кредитів малому підприємству;
- переорієнтація бюджетних коштів, спрямованих на фінансово-кредитну підтримку малого бізнесу з метою стимулювання процесів кредитування;
- надання державної гарантії повернення позик;

– розвиток венчурного фінансування на основі створення бізнес інкубаторів для надання суб'єктам малого підприємництва комплексних послуг: юридичної, консалтингової, інформаційної підтримки, підготовки кадрів для малих підприємств, пошук інвесторів, надання в оренду обладнаних оргтехнікою приміщень тощо;

– залучення більш широкого кола представників малого бізнесу до участі в програмі часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами суб'єктів малого та середнього бізнесу на реалізацію інвестиційних проєктів;

– створення фондів кредитних порук для суб'єктів малого та середнього бізнесу;

– сприяння розвитку фондовому ринку;

– удосконалення інфраструктури фінансово-кредитного ринку;

– посилення співпраці з міжнародними організаціями та фондами, що стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу як з боку банківських установ так і державних регулюючих органів;

– активізація діяльності недержавних гарантійних і страхових установ.

Означена у дослідженні проблематика потребує по-

дальшої наукової розробки з метою покращення умов функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу в Україні, підвищення їх прибутковості на основі удосконалення методів фінансування та створення орієнтованої на них фінансової інфраструктури.

Висновки і пропозиції. В результаті проведеного дослідження проаналізовано основні показники діяльності малих підприємств України за 2009-2012 роки. Встановлено, що сучасний стан розвитку джерел фінансування розвитку малого бізнесу в Україні не дає змоги активно розвиватися малим підприємствам.

За аналізований період спостерігається відчутне зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення та збільшення кількості збиткових підприємств майже на 15%. Встановлено основні причини, які стримують їх розвиток. Запропоновано напрями фінансування малих підприємств для підвищення їх прибутковості та покращення фінансового стану.

Означена у дослідженні проблематика потребує подальшої наукової розробки з метою покращення умов функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу в Україні.

Список літератури:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Щипанська М. В., Кругляню А. В. Фінансування малих підприємств в Україні в умовах економічної кризи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://intkonf.org/>.
3. Збарський В. К. Тенденції розвитку малого підприємництва / В. К. Збарський // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 50-53.
4. Богун К. В. Удосконалення фінансової інфраструктури малого підприємництва в межах державно-приватного партнерства / К. В. Богун // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2010. – № 3. – С. 104-108.
5. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/>
6. Малий бізнес: надежды и реальность [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua/top/malyi-biznes-nadejdy-i-realnost>.

Квасний З. В.

Прикарпатський національний університет імені Івана Франка

Щербан О. Я.

Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА

Резюме

Исследованы практические пути финансирования предприятий малого бизнеса в Украине, предложен комплекс государственных финансовых механизмов поддержки малого бизнеса.

Ключевые слова: предприятие, малый бизнес, прибыльность, финансирование.

Kvasniy Z. V.

Carpathian National University named after Ivan Franko

Cherban O. Y.

National University «Lvivska Politehnika»

PROSPECTS OF FINANCING SMALL BUSINESSES

Summary

The analysis of small business in Ukraine, the complex of public finance mechanisms to support small businesses.

Key words: enterprise, small business, profitability, financing.